

РОЛЬ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ СУБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З РАС У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ЇХ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК

У статті розглядається роль неформальної освіти суб'єктів соціально-педагогічної підтримки дітей з РАС у процесі розвитку їх соціально-емоційних навичок. Обґрунтовано актуальність дослідження, зумовлену зростанням кількості дітей з РАС в інклюзивному освітньому середовищі та необхідністю підвищення компетентності фахівців, які з ними працюють. Метою статті є систематизація ролі неформальної освіти через аналіз можливостей та ефективності застосування сучасних цифрових платформ у професійній підготовці та підвищенні кваліфікації суб'єктів соціально-педагогічної підтримки дітей з РАС.

Розкрито ключові принципи неформальної освіти (активне, спільне та рефлексивне навчання) та її переваги, зокрема гнучкість, практичну орієнтованість та швидку адаптивність до потреб фахівців. Окреслено основні соціально-емоційні навички, розвиток яких є критично важливим для дітей з РАС (розпізнавання емоцій, емпатія, саморегуляція, комунікація), та наголошено на необхідності індивідуалізованих підходів у роботі з ними.

Проаналізовано можливості використання онлайн-платформ та ресурсів Coursera, edX, CASEL, EdCamp Ukraine, EdWay для поглиблення знань та отримання практичних інструментів у сфері соціально-емоційного навчання. Розглянуто зміст онлайн-курсу «Безпечна і дружня до дитини школа», його значення для підтримки соціально-емоційного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, зокрема тих, що мають РАС. Описано формати (не)конференцій EdCamp як унікальної платформи для обміну досвідом та професійного розвитку фахівців. Проаналізовано можливість платформи EdWay у наданні верифікованих курсів з розвитку ключових компетентностей у сфері соціально-емоційного навчання дітей з РАС.

Доведено, що інтеграція неформальної освіти в систему підготовки суб'єктів соціально-педагогічної підтримки дітей з РАС сприяє створенню інклюзивного освітнього середовища, де діти з РАС можуть успішно розвивати соціально-емоційні навички.

Ключові слова: неформальна освіта, суб'єкти соціально-педагогічної підтримки, соціально-емоційні навички, діти з аутизмом.

В умовах інклюзивної освіти, спрямованої на всебічний розвиток кожної дитини, незалежно від її психофізичних особливостей, особливу увагу приділяють дітям з РАС. Розвиток їхніх соціально-емоційних навичок є критично важливим для адаптації, комунікації та самореалізації. Ефективність цієї роботи значною мірою залежить від професійної підготовки суб'єктів соціально-педагогічної підтримки дітей з РАС. Враховуючи динамічність освітнього процесу, неформальна освіта стає важливим ресурсом для цих суб'єктів соціально-педагогічної підтримки, забезпечуючи їх актуальними знаннями та практичними навичками, необхідними для розвитку соціально-емоційної сфери дітей з РАС.

Різні аспекти неформальної освіти висвітлено у дослідженнях, як І. Акименко, Т. Дрозд, Ю. Мельничук, Н. Павлик, Є. Савельєв, Т. Скорик та В. Вергунова, та інші. Науковці Т. Алексеєнко, Т. Гладун, Ю. Жданович, М. Житинська, Н. Заверико, Н. Івашура, І. Козубовська, І. Кривонос, Т. Олійник, О. Рассказова, О. Романюк, Л. Шипилина та інші здійснювали дослідження різноманітних аспектів соціально-педагогічної підтримки, зокрема і дітей з РАС. Досліджували ті чи інші аспекти соціально-емоційного розвитку дітей з РАС К. Бірюкова, Т. Корольок, М. Максимчук, О. Мартинчук, І. Недозим, Т. Скрипник, Г. Супрун, В. Тарасун, О. Чепка, О. Шульженко та інші.

Попри значний обсяг наукових праць у цій сфері, ролі неформальної освіти суб'єктів соціально-педагогічної підтримки дітей з РАС, у розвитку їхніх соціально-емоційних навичок залишається недостатньо вивченою, що й визначає актуальність даного дослідження.

Метою статті є систематизація ролі неформальної освіти суб'єктів соціально-педагогічної підтримки дітей з РАС у процесі розвитку їх соціально-емоційних навичок шляхом аналізу можливостей та ефективності застосування сучасних цифрових платформ у професійній підготовці й підвищенні кваліфікації фахівців.

Головна перевага неформальної освіти – це її гнучкість, орієнтованість на практику та швидка адаптивність до потреб фахівця [4, с. 231]. Неформальна освіта базується на трьох ключових принципах: активне навчання через практичну діяльність, спільне навчання у процесі взаємодії та рефлексивне навчання, що передбачає осмислення власного досвіду для отримання нових знань. Серед поширених форматів неформальної освіти виокремлюють очні форми, такі як семінари, тренінги та майстер-класи, а також дистанційні формати, включаючи онлайн-курси та вебінари [5, с. 204]. Саме ці якості роблять її незамінною у підготовці суб'єктів соціально-педагогічної підтримки, які працюють із розвитком соціально-емоційних навичок дітей з РАС.

Розвиток соціально-емоційних навичок у дітей з РАС вимагає від суб'єктів соціально-педагогічної підтримки глибокого розуміння специфіки аутизму та вміння застосовувати індивідуалізовані підходи. Зокрема, робота спрямована на формування ключових навичок: розпізнавання власних емоцій, розуміння емоцій

оточуючих, розвиток емпатії, навчання стратегіям саморегуляції та вдосконалення комунікативних здібностей [1, с. 7]. Оскільки кожна дитина з РАС має унікальні потреби, суб'єкти соціально-педагогічної підтримки повинні володіти широким арсеналом інструментів, які найчастіше засвоюються саме через неформальні освітні формати – онлайн-курси, тренінги, майстер-класи та супервізії. Таким чином, інтеграція неформальної освіти у систему професійного розвитку суб'єктів соціально-педагогічної підтримки дітей з РАС стає ключовим чинником у забезпеченні їх успішної соціалізації.

Серед найефективніших форм неформальної освіти у сфері розвитку соціально-емоційних навичок варто виокремити онлайн-курси та професійні події, орієнтовані на практики соціально-емоційного навчання (SEL – Social and Emotional Learning). Такі курси дозволяють суб'єктам соціально-педагогічної підтримки не лише поглибити теоретичні знання, а й отримати конкретні інструменти для щоденної роботи з дітьми з РАС. Наприклад, міжнародна освітня платформа Coursera пропонує низку курсів, спрямованих на розвиток соціально-емоційних навичок. Один із них – «SEL for Educators», який орієнтований на педагогів і надає інструменти для впровадження соціально-емоційного навчання в освітній процес. У межах курсу розглядаються теми емоційного інтелекту, створення емоційно безпечного середовища в класі, а також розвитку навичок емпатії, саморегуляції та співпраці [9].

Варто також згадати платформу edX, яка пропонує курс «Social-Emotional Learning and Character Development», розроблений Rutgers University. Цей курс особливо цінний для спеціалістів, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, оскільки акцентує увагу на інтеграції СЕН у різні аспекти шкільного життя [10].

Курс «Social and Emotional Learning (SEL)» розроблений організацією CASEL – провідним міжнародним центром дослідження та впровадження СЕН у системи освіти допомагає суб'єктам соціально-педагогічної підтримки глибше зрозуміти процеси розвитку емоційного інтелекту, емпатії, міжособистісної комунікації та поведінкової саморегуляції у дітей з особливими освітніми потребами.

CASEL пропонує структурований підхід до розвитку ключових СЕН-компонентів: самоусвідомлення (Self-awareness) – розуміння власних емоцій, потреб, цінностей і ресурсів; саморегуляція (Self-management) – уміння керувати емоціями, контролювати імпульси, досягати цілей; соціальна обізнаність (Social awareness) – здатність до емпатії, розуміння соціальних норм і різноманітності; навички стосунків (Relationship skills) – побудова здорових міжособистісних зв'язків, ефективна комунікація; відповідальне прийняття рішень (Responsible decision-making) – етичні, конструктивні рішення щодо поведінки та взаємодії.

Особливістю курсу є його застосування в інклюзивному середовищі, зокрема при роботі з дітьми з РАС та іншими ООП. Учасники курсу знайомляться з прикладами адаптації СЕН-підходів під специфіку потреб таких дітей, зокрема: використання візуальних підказок і сценаріїв соціальної поведінки; впровадження структурованих рутин для зниження тривожності; розвиток емоційного словника через гру, моделювання ситуацій, сторітелінг; поетапне навчання навичкам вирішення конфліктів і співпраці. Курс також включає практичні модулі з розробки індивідуальних планів розвитку СЕН для дітей з ООП, приклади кейсів та матеріали для роботи з батьками [6].

Такі ресурси не лише надають теоретичну базу, а й включають практичні завдання, відео-лекції, інтерактивні модулі та приклади з реального життя, що дозволяє глибше зрозуміти специфіку роботи з дітьми з РАС.

На національному рівні одним із провідних майданчиків неформальної освіти, зокрема і для суб'єктів соціально-педагогічної підтримки дітей з РАС є платформа EdCamp Ukraine – ініціатива, що об'єднує освітянську спільноту довкола ідей академічної доброчесності, сталого розвитку та людиноцентричного підходу в освіті.

Одним із найпотужніших ресурсів платформи є безоплатний онлайн-курс «Безпечна і дружня до дитини школа», створений у партнерстві з ЮНІСЕФ та Міністерством освіти і науки України. Цей курс є надзвичайно актуальним у контексті підтримки соціально-емоційного розвитку дітей, зокрема тих, що пережили травматичний досвід, або мають особливі освітні потреби.

Курс містить 6 модулів, кожен з яких має теоретичну, практичну та інтерактивну частину, з фокусом на таких аспектах: емоційна безпека в школі – як створити середовище, де дитина почувається прийнятою, захищеною та визнаною; підтримка дітей з травматичним досвідом – включає стратегії ненасильницької комунікації, стабілізації емоційного стану, роботи з тривогою та відновленням довіри; формування емпатійного й інклюзивного середовища – надаються інструменти для розвитку емпатії, активного слухання, врегулювання конфліктів, включення дітей з ООП у соціальну взаємодію; запобігання булінгу та дискримінації – практичні кейси з розпізнавання та реагування на ознаки булінгу, розвиток культури ненасильницької поведінки; підтримка педагогів і профілактика емоційного вигорання – важливий акцент на благополуччі самих учителів; співпраця з батьками та громадою – як побудувати довіру та партнерство у трикутнику «дитина – школа – родина» [2].

Важливо відзначити, що цей курс було розроблено з урахуванням викликів, пов'язаних із війною, внутрішньою міграцією та адаптацією дітей до змін. Тому він є особливо цінним інструментом у системній роботі з дітьми, які пережили стрес або мають труднощі з емоційною регуляцією, включно з дітьми з РАС.

Особливої уваги заслуговують щорічні Національні (не)конференції EdCamp, що є унікальною формою

неформального професійного розвитку педагогів та інших фахівців, задіяних у сфері соціально-педагогічної підтримки. У межах цих заходів проводяться практичні воркшопи, панельні дискусії та інтерактивні сесії, що охоплюють проблематику інклюзивної освіти, соціально-емоційного навчання, емоційної безпеки, міжособистісної взаємодії, а також роботи з дітьми з РАС. До участі залучаються не лише українські експерти, а й міжнародні фахівці з інклюзії, дитячої психології, нейропедагогіки та спеціальної освіти, що забезпечує інтеграцію сучасних підходів у практику соціально-педагогічної діяльності в Україні [7]. Такі події сприяють глибшому розумінню механізмів розвитку соціально-емоційних навичок у дітей з РАС і удосконаленню методів соціально-педагогічної підтримки.

Крім таких форматів, важливою ініціативою EdCamp є розробка та впровадження платформи EdWay – національного онлайн-майданчика для підвищення кваліфікації педагогічних працівників. У рамках платформи доступна велика кількість верифікованих курсів, орієнтованих на розвиток ключових професійних компетентностей суб'єктів соціально-педагогічної підтримки у сфері розвитку соціально-емоційних навичок у дітей з ООП, зокрема з РАС [8].

Особливе значення мають курси, присвячені таким тематикам, як розвиток емоційного інтелекту, техніки соціальної взаємодії, адаптивна поведінка, робота з тривожністю, підтримка у кризових станах. Наприклад, у межах платформи EdWay регулярно пропонуються курси з методик формування емоційної саморегуляції, навичок емпатії, моделювання соціальних сценаріїв, які є базовими в контексті розвитку соціально-емоційних навичок у дітей з РАС.

Таким чином, діяльність EdCamp Ukraine в поєднанні з можливостями платформи EdWay забезпечує комплексне підвищення фахової підготовки суб'єктів соціально-педагогічної підтримки. Це створює сприятливі умови для запровадження ефективних практик соціально-емоційного навчання в інклюзивному освітньому середовищі та сприяє гармонійному розвитку дітей з РАС.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що неформальна освіта відіграє вирішальну роль у підготовці суб'єктів соціально-педагогічної підтримки дітей з РАС, особливо у контексті розвитку їх соціально-емоційних навичок. Сучасні цифрові платформи, такі як Coursera, edX, CASEL та українські ініціативи на кшталт EdCamp Ukraine, пропонують інноваційні підходи до професійного розвитку суб'єктів соціально-педагогічної підтримки дітей з РАС. Вони забезпечують не лише теоретичні знання, а й практичні інструменти для роботи з дітьми з РАС, включаючи методи розвитку соціально-емоційних навичок, стратегії саморегуляції та техніки побудови ефективної комунікації.

Крім того, інтеграція неформальної освіти в систему підготовки суб'єктів соціально-педагогічної підтримки дітей з РАС сприяє створенню інклюзивного освітнього середовища, де діти з РАС можуть успішно розвивати соціально-емоційні навички. Такі ініціативи, як онлайн-курси, вебінари та професійні (не)конференції, забезпечують суб'єктам соціально-педагогічної підтримки не тільки актуальні теоретичні знання, а й цінні практичні інструменти для індивідуалізованої роботи з дітьми з РАС. Це сприяє формуванню емоційно безпечного середовища, де кожна дитина з РАС може ефективно вдосконалювати навички соціальної взаємодії, емоційної саморегуляції та комунікації, що є вирішальними чинниками їх успішної соціалізації та подальшої самореалізації.

Анголенко В., Печериця Н., Рассказова О., Тарасенко Н. зробили рівний внесок у всіх ключових етапах дослідження: від аналізу літератури та формулювання актуальності теми, розроблення концепту та методології, через збір, опрацювання та інтерпретацію емпіричних даних, до підготовки первісного рукопису, спільного редагування тексту та оформлення списку літератури.

Використана література:

1. Басюк Н. А. Технологія соціально-емоційного навчання у розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів початкових класів та вихователів групи подовженого дня. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2024. № 30. С. 6–14.
2. Онлайн-курс «Безпечно і дружно до дитини школа». URL : https://courses.edera.com/courses/coursev1:EdEra+SAFECHILD+2020_T1/about
3. Платформа EdWay. URL : <https://edway.in.ua>
4. Савельєв Є. Неформальна освіта як інструмент розвитку додаткових можливостей молоді. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 1(61). С. 228–232. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-228-232>
5. Шелевер О. В., Шевченко І. А., Квятковська А. О. Роль неформальної освіти в умовах воєнного стану в Україні. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 61. Т. 2. С. 202–206.
6. CASEL. Social and Emotional Learning. URL : <https://casel.org>
7. EdCamp Ukraine 2023. URL : <https://edcamp.ua/news/edcamp-ukraine-2023>
8. EdCamp Ukraine. URL : <https://edcamp.ua>
9. SEL for Educators (Coursera). URL : <https://www.coursera.org/learn/sel-for-educators>
10. Social-Emotional Learning and Character Development (edX). URL : <https://www.edx.org/course/social-emotional-learning-and-character-development>

References:

1. Basiuk N. A. (2024). Tekhnolohiia sotsial'no-emotsiinoho navchannia u rozvytku emotsiinoho intelektu maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv ta vykhovateliv hrupy prodovzhenoho dnia [Technology of socio-emotional learning in the development of emotional intelligence of future primary school teachers and after-school group educators]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*. № 30. S. 6–14 [in Ukrainian].

2. Online course “Bezpechna i druzhnia do dytyny shkola” [Online course “Safe and child-friendly school”]. URL : https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra+SAFECHILD+2020_T1/about [in Ukrainian].
3. Platforma EdWay [EdWay Platform]. URL : <https://edway.in.ua> [in Ukrainian].
4. Saveliev Ye. (2021). Neformal’na osvita yak instrument rozvytku dodatkovykh mozhlyvostei molodi [Non-formal education as a tool for developing additional opportunities for youth]. *Vcheni zapysky Universytetu “KROK”*. № 1(61). S. 228–232. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-228-232> [in Ukrainian].
5. Shelever O. V., Shevchenko I. A., Kviatkovska A. O. (2023). Rol’ neformal’noi osvity v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [The role of non-formal education in the conditions of martial law in Ukraine]. *Innovatsiina pedahohika*. № 61(2). S. 202–206 [in Ukrainian].
6. CASEL. Social and Emotional Learning. URL : <https://casel.org>
7. EdCamp Ukraine 2023. URL : <https://edcamp.ua/news/edcamp-ukraine-2023> [in Ukrainian].
8. EdCamp Ukraine. URL : <https://edcamp.ua> [in Ukrainian].
9. SEL for Educators (Coursera). URL : <https://www.coursera.org/learn/sel-for-educators>
10. Social-Emotional Learning and Character Development (edX). URL : <https://www.edx.org/course/social-emotional-learning-and-character-development>

V. Anholenko, N. Pecherytsia, O. Rasskazova, N. Tarasenko. The role of non-formal education of social and pedagogical support specialists in the development of social and emotional skills of children with autism spectrum disorders

This article examines the role of non-formal education for specialists involved in the social and pedagogical support of children with autism spectrum disorders (ASD) in the development of their social and emotional skills. The relevance of the study is substantiated by the growing number of children with ASD in inclusive educational settings and the need to enhance the competencies of professionals working with them. The aim of the article is to systematize the role of non-formal education by analyzing the potential and effectiveness of modern digital platforms in the professional training and development of those supporting children with ASD.

The article outlines the key principles of non-formal education (active, collaborative, and reflective learning) and its advantages, including flexibility, practical orientation, and quick adaptability to professional needs. It identifies the main social and emotional skills critical to the development of children with ASD (emotion recognition, empathy, self-regulation, communication), and emphasizes the need for individualized approaches in working with them.

The possibilities of using online platforms and resources such as Coursera, edX, CASEL, EdCamp Ukraine, EdWay for deepening knowledge and acquiring practical tools are analyzed. The content of the online course «Child-Friendly and Safe School,» its significance for supporting the socio-emotional development of children with special educational needs, particularly those with ASD, is considered. The EdCamp (un)conference format is highlighted as a unique space for professional exchange. The capabilities of the EdWay platform in providing verified courses on the development of key competencies in the field of socio-emotional learning for children with ASD are analyzed.

It has been proven that the integration of informal education into the system of training subjects of socio-pedagogical support for children with ASD contributes to the creation of an inclusive educational environment where children with ASD can successfully develop social and emotional skills.

Key words: non-formal education, social and pedagogical support specialists, social and emotional skills, children with autism.

УДК 61:378.147:004

DOI <https://doi.org/https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2025.104.02>

Аряєв М. Л., Сеньківська Л. І., Лотиш Н. Г., Усенко Д. В., Капліна Л. Є.

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ІНТЕРНАТУРІ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПЕДІАТРІЯ»**

У статті розглядається впровадження інтерактивних методів навчання в інтернатурі за спеціальністю «Педіатрія». Актуальність теми обумовлена потребою в модернізації медичної освіти та підвищенні якості підготовки майбутніх педіатрів у контексті швидко змінюваних медичних стандартів і технологій. Автори аналізують різноманітні інтерактивні технології, такі як кейс-методи, метод «Проблемного навчання», метод «Мозкового штурму», метод «Проектів», метод «Малих груп» та «Презентації», метод «Ділових ігор», симуляційні тренажери, віртуальні клінічні сценарії, моделювання клінічних випадків, групові обговорення та сучасні електронні платформи, що дозволяють створити динамічне навчальне середовище.

Стаття містить результати емпіричного дослідження, яке демонструє позитивний вплив інтерактивних методів на мотивацію лікарів-інтернів, їхні професійні навички та критичне мислення. Важливо зазначити, що інтерактивне навчання сприяє формуванню не лише теоретичних знань, а й практичних умінь, що є критично важливим для майбутньої професійної діяльності педіатрів. Обговорюються переваги інтерактивного навчання, серед яких підвищення залученості лікарів-інтернів, покращення засвоєння матеріалу та розвиток навичок командної роботи.

Автори також відзначають, що інтерактивні методи навчання можуть суттєво зменшити стрес і тривогу, пов'язані з навчальним процесом, надаючи інтернам можливість вільно висловлювати свої думки та отримувати